HÁROM HELYNÉVRŐL.

Többször volt alkalmam nekem is, más kutatóinknak is bizonyítani, hogy a tulajdonneveknek s ezek közt elsősorban a helyneveknek milyen fontos szerepük van mind a nyelvészeti, mind pedig a történeti vizsgálódások terén. Ha helyesen értelmezzük az ilyeneket, mint *Achtum : Ohtum : Ajton, Plachta : Palahta : Palojta* stb., akkor a magyar nyelv történeti hangtanához nyujtunk pontos időrendi adatokat; ha pedig a *Láz, Lázi, Ponor, Poruba, Porubka* stb. sokszor előforduló helynevek értelmét magyarázzuk meg, akkor hazánk telepedési történetéhez járulunk becses adalékokkal.

Ezúttal három ilyen nevezetes, sokszor előforduló helynevünkről fogok szólni. E három helynév-typus : *Lehota, Vólya, Ohába*. A mit e három helynévről mondok, nem az én kutatásom eredménye. Szláv és oláh tudósok műveiben olvastam, a mit e nevekről tudok. A mi irodalmunkban azonban nem találtam nyomát annak, hogy a külföldi tudósok kutatásainak e három szóra vonatkozó eredményei nálunk ismeretesek volnának. Meg akarom tehát ismertetni ez eredményeket olvasóközönségünkkel, s hiszem, hogy a három név-typus helyes értelmezéséből sokat fog tanulni a hazai jog- és telepítési történet is.

Kezdjük mindjárt az első helyen említett *Lehota* névvel. *Lipszky* Repertoriuma szerint hazánkban *ötvennégy* (az 1898 évi Helységnévtár szerint már csak *negyvenöt*) olyan község van, a melynek *Lehota*, illetőleg kicsinyítve *Lehotka* a neve. Ezek a *Lehota, Lehotka* nevű községek Árva, Bars, Gömör, Hont, Liptó, Nógrád, Nyitra, Trencsén, Turócz és Zólyom vármegyékben vannak, tehát olyan területen, a hol túlnyomó többségben tótnyelvű nép lakik. A községek tót neve Lipszky szerint *Lhota, Lhotka*, de használatos tótúl a *Lehota, Lehotka* (az 1898 évi Helységnévtár szerint Árva megyében *Lehvotka*) név is. A mi pedig a régi oklevelekben való előfordulását illeti, megjegyezhetjük, hogy a *Lehota* helynévre legrégibb adatunk 1413-ból való.[1]) Ez

[1]) *Csánki :* Magyarország tört. földr. I. 140. l.

az adat, valamint a későbbiek is [1]) *Lehota, Lehotka* alakban vannak írva.

Minthogy pedig a *Lehota* név a magyar nyelv szókészletéből meg nem fejthető, kutatnunk kell, vajjon másutt vannak-e hasonló nevű helyek. A *Ritter*-féle *Geogr. stat. Lexikon*-ban azt olvassuk, hogy *Lhota, Lhotka* helyek hazánkon kívül vannak még Cseh- és Morvaországban, valamint Sziléziában, tehát olyan nyelvterületen, a hol a tót nyelv legközelebbi rokonát, a cseh nyelvet beszélő nép lakik. A mondott országokban összesen 350 *Lhota, Lhotka* nevű hely van.[2]) Az a körülmény mármost, hogy *Lehota* vagy *Lhota* nevű helyek csakis cseh-tót nyelvterületen vannak, arra int bennünket, hogy a név megfejtése végett a cseh-tót nyelvhez, jogi és történeti jelentősége megértéséért cseh tudósok műveihez forduljunk.

A *Lhota* nevű helyekről a cseh encyklopaedia [3]) ezt írja: »*Lhota*, nehány száz község neve Csehországban, Morvaországban, Sziléziában (itt a név *Lgota)* és a magyar felföldön (itt a név *Lehota*). Legegyszerűbb, ha a *leh-ký* (= facilis) szóból származtatjuk; a név magában foglalja a könnyebbítés, fölmentés fogalmát. A *Lhota* nevű községek akként keletkeztek, hogy a föld tulajdonosa, a ki vagyonát jövedelmezőbbé akarta tenni, földjét átadta egy vállalkozónak (telepítőnek) azzal a feltétellel, hogy a földre lakosokat telepítsen s a földet művelje meg. Ezért a vállalkozó (telepítő) bizonyos meghatározott ideig bér nélkül bírta a földet. A kiszabott idő elteltével köteles volt egy-egy telek után a megegyezés szerint megállapított bért fizetni. Az így alapított községeket *Lhota* (a kisebbeket *Lhotka, Lhotice*, eredetibb *Lehota*, ó-egyh. szláv *lьgota*) néven nevezték. A községek lakóit *lhotník*-oknak, azokat az éveket pedig, a melyek alatt nem kellett adózniok, *lhotné roky*-nak mondták. Ismeretes volt továbbá a *lhotovati*, azaz «bizonyos határidőre fizetni» kifejezés is. Minthogy pedig minden adózási könnyebbítés bizonyos felmentéssel volt egybekötve, a *lhota* sz *ószabadság* [4]) jelentéshez is jutott. Minthogy továbbá a könnyebbítés (felmentés) vagy szabadság csakis bizonyos meghatározott időre adatott, a *lhota* szó *határidő* jelentést vett fel [5]) s kiszorította a régi cseh *határidőt* jelentő *rok* szót. Sok *Lhota* község nevének jelzője megőrizte az

---

[1]) U. o. I. 93. 102. ll.

[2]) V. ö. *Ottův:* Slovník.

[3]) *Ottův:* Slovník.

[4]) V. ö. *Gebauer:* Slovnik staročeský, — és *Brandl:* Glossarium. Itt a szóról pontos oklevéladatok is vannak.

[5]) A mai cseh *lhůta* = határidő; *ů* eredeti *ō*-ból; v. ö. a *Vólya* szónál.

alapító nevét, másutt a jelző a fekvésre, vagy a közel levő falura s több effélére vonatkozik.«

Az idézett magyarázatot csaknem minden cseh jogi [1]) és nyelvtudományi munkában megtaláljuk.[2])

Mi az idézetből két dolgot emelünk ki ; az egyik nyelvészeti, a másik telepítés-történeti.

A nyelvészeti dolog az, hogy a magyar és tót *Lehota, Lehotka* helynév egy a cseh *Lhota, Lhotka, Lhotice* helynévvel és a cseh *lhůta* (= határidő) köznyelvi névszóval. A név a cseh *lehký*, tót *ľahký :* könnyű, facilis (v. ö. horv. *legek, lagak* id., szlov. *lagek, lahek, lehek* id., or. *legkij* [olvasd *ljohkij*] id. stb. *Miklosich :* Etymologisches Wörterbuch) szóval függ össze. A cseh *lehký*, tót *ľahký* ugyanis képzett melléknév egy **lьgъ* névszóból. Ugyanebből a **lьgъ*-ből van képezve az egyházi szláv nyelvemlékekben található *lьgota* (= levitas) főnév is.[3]) Az orosz kútfőkben és nyelvben ez a *lьgota* a »levitas« jelentésen kívül ugyanazzal a jelentéssel is megvan, a melylyel a cseh *lhota* a cseh emlékekben. Az orosz *lьgota* ugyanis jelent *privilegium*-ot, »bizonyos határidőre szóló felmentést bizonyos adók alól.«[4]) Oroszországban azonban nincsenek *Lьgota* községek ; ott az olyan keletkezésű helyek, mint a mi Lehotáink, *Slobodka* néven ismeretesek.

Az ó-egyh. szláv *lьgota* szabályos ó-cseh alakja *lьgota*, később *lьhota, lhota*, új-cseh alakja *lhůta*. A mi *Lehota* helyneveink tehát a cseh-tót *lьhota* szóból erednek, a mely szónak eredeti jelentése : *könnyítés, könnyűség* (levitas).

A másik dolog, a mit a cseh idézetből kiemelünk, telepítés-történeti. Valamennyi *Lehota* mind telepített község ; minthogy pedig a szláv *g*-ből a cseh-tótban *h* a XIII-ik század folyamán lett (v. ö. *Nógrád* tótúl = *Novohrad*), bizonyos dolog, hogy a *lьgota : lьhota* szóból való magyar *Lehota* községek a XIII-ik század közepe utáni telepítések. A *Lehota* név mellett azután sokszor fenmaradt a telepítő neve is, pl. *Benyó-Lehota* = t. *Beňová-Lehota*, azaz Benedek Lehotája, *Petri-Lehota* = t. *Petrová-Lehota*, azaz Péter Lehotája stb. Ezek alapján mondhatjuk, hogy a *Lehota* nevű községek olyan telepített helyek, a melyek ideiglenesen, egy bizonyos időre adótól, robottól stb. mentesek voltak.

---

[1]) V. ö. *Jireček :* Slov. právo (index alapján).

[2]) V. ö. a már idézetteken kívül *Miklosich :* Denkschr. XXIII. 198. Szerinte a *Lhotá*-kat *Stift*-tel, Brandl szerint *Freiung*-gal is fordították a németek.

[3]) V. ö. *Miklosich :* Lexikon p.

[4]) V. ö. *Dalj* és *Sreznevskij* szótárát, továbbá az orosz Akadémia egyh. szláv szótárát.

Áttérhetünk most azokra a községekre, a melyeket *Vólya* néven nevezünk. Miklosich, a *lьgota* szóból alakult helynevekről írva, ezt mondja: »Derlei Ortsnamen (értsd: *Lehota*) finden sich auch bei den Slovaken und in den westlichen Theilen des polnischen Sprachgebietes, *während sonst dafür wola* besteht.«[1]) Miklosich ezzel azt akarja mondani, hogy a mi Cseh- és Morvaországban *Lehota*, az másutt *Vola*. Lipszky Repertoriuma szerint hazánk területén összesen kilencz *Vólya* (az újabb Helységnévtárakban *Volya*) nevű község van. Ezek a községek Sáros, Szepes és Zemplén megyékben feküsznek, tehát oly nyelvterületen, a hol a kisorosz nyelv mellett erős lengyel nyelvi hatás alatt álló tót nyelvet beszél a nép. Sőt *Pastrnek* tót nyelvjárási kutatásai alapján azt is állíthatjuk, hogy itt-ott vannak helyek, a hol már nem tót, hanem lengyel nyelvet beszél a nép.

Ha már most azt kérdezzük: milyen régiek ezek a *Vólya* nevű községek, erre azt felelhetjük, hogy *Vola* nevű községünk már 1310-ben is van.[2]) A *Vólya* községek tehát legalább is olyan régiek, mint a *Lehoták*.

Hogy *Vólya* nevű községek hazánkon kívül hol fordulnak még elő, ez szintén igen fontos a helynév értelmének a magyarázatához. Az osztrák *Special Orts-Repertorium* szerint *Wola Wólka, Wolica* nevű helyek — százon felül — csak Galicziában, tehát lengyel (esetleg kis-orosz) nyelvterületen vannak. S ez a körülmény már most megkönnyíti a helynév helyes értelmezését. A lengyel *wola* (= cs. *wůle*, t. *vôľa* stb., ó-egyh. szláv *volja*) eredetileg *akaratot, akarást*, majd *szabad akaratot* jelent. Ez utóbbi jelentésből fejlődött a lengyel *wola* szónak *freiheit* jelentése, majd »freijahre von zinsen, frohn«, végül «ein freigrund, eine freicolonie, colonistengrund.«[3]) A lengyel *wola* köznyelvi szó és a lengyel *Wola* helynév tehát ugyanolyan viszonyban vannak, mint a cseh *lhota, lhůta* és a cseh-tót *Lhota, Lehota*. A lengyel *Wola* helynév is telepített községet jelent, még pedig olyan telepített községet, a mely bizonyos időre föl volt mentve az adózás, esetleg valamely robot vagy bármely adónem alól. A mi *Vólya* helységeink tehát lengyel telepítések; s e telepítések sokszor ép úgy megőrizték a telepítő nevét (v. ö. pl. *Jurkó-Vólya*, tótúl *Jurková-Vólja*, azaz György Vólyá-ja), mint a hogy azt a *Lehota* nevű helyeknél láttuk.

A harmadik helynév, a melyről szólni akarok: *Ohába*, kicsinyítve *Ohábicza*. Ilyen nevű helyeink Alsó-Fehér, Fogaras, Hunyad, Krassó-Szörény és Temes vármegyékben vannak, szá-

[1]) Denkschriften, XXIII. 198. l.
[2]) *Csánki* id. m. I. 315. l. — *Volya* 1390-ből, u. o. 366. l.
[3]) V. ö. *Linde* szótárát.

muk összesen *tizenhat*, az 1902 évi Helységnévtár szerint *tizennégy*. Régen több ily nevű helységünk volt; így pl. a mai Soborsint Lipszky Repertoriuma szerint a XIX-ik század elején *Ohábának* is mondták. Pesty Frigyes *Krassó vármegye története* cz. művében (II. 72—81. ll.) magának Krassó megyének területén tíz *Ohába, Ohábicza* nevű helyet sorol fel s ma ezekből csak hat szerepel Helységnévtárunkban e néven. Egyébiránt e helynevünkre legrégibb adataink 1442-ből valók s írott alakja a névnek: *Ohaba, Ohabica.*[1])

Ha összes mai és régi *Ohába, Ohábicza* nevű helyneveinket összegyüjtjük, azt fogjuk látni, hogy e helyek ott fordulnak elő, a hol oláhok voltak vagy ma is azok a falu lakosai. S ezt a következtetést megerősíti az a körülmény is, hogy *Ohába* nevű helyek hazánkon kívül csakis Romániában vannak. Pesty Frigyes[2]) azt írja, hogy *Ohába* nevű hely Románia több vidékén fordúl elő, én azonban a Ritter-féle *Ortslexikon*-ban, valamint az oláh encyklopaediában csak két *Ohaba* nevű romániai községet találtam. Ez a két *Ohaba* község a Zsil folyó mentén *Gorj* (olv. Gorzs) megyében fekszik.

Az a kérdés mármost: mit jelent az *Ohába* név s mi az ilyen *Ohába* nevű helyek jogtörténeti jelentősége. A *Lehota* és a *Vólya* nevek után az olvasó azt várná, hogy az *Ohába* (Ohábicza) valamely nyelven ugyanazt jelenti, a mit a *Lehota, Vólya* a cseh-tótlengyel nyelvben. A dolog azonban nem így áll. Az *Ohába* nevű helyek is bizonyos kiváltságokkal ellátott helyek voltak, csakhogy kiváltságaik egészen más természetűek. Hogy ezt megállapíthassuk, a szláv oklevelekhez kell fordulnunk felvilágosításért.

Ismeretes dolog, hogy az oláhok egyházi nyelve sokáig a cyrill-betüvel írott egyházi szláv volt. Ezen az egyházi szláv nyelven vannak kiállítva okleveleik is. Ez oklevelekre már most azt kell megjegyeznünk, hogy a moldvai oláh oklevelek az egyházi szláv nyelv kis-orosz redactiójában vannak írva s ez Szucsava kolostor hatásának tulajdonítandó; a havasalföldi vajdák okiratai, brassói polgárokhoz írt levelei,[3]) az erdélyi szász kereskedők havasalföldi szabadalomlevelei stb. azonban az egyházi szláv közép-bolgár redactiójában vannak megszövegezve.

Állitólag még magyar király is állított ki ilyen okleveleket. Zsigmond királyunk oklevelei ezek, a melyeket *Venelin György* közölt *Vlahobolgarskija grammaty* cz. művében.

---

[1]) V. ö. *Csánki* id. m. II. 54. l. Egyéb adatok u. o. I. 761. 763. 776. ll. — *Tagányi:* Erdészeti Oklevéltár, I. köt. — Székely Oklevéltár, VI. köt. 1675-ből.

[2]) Id. m. II. 78. l.

[3]) V. ö. pl. egy ilyet a bolgár *Sbornik*, IX. 271. l. 1431-ből.

A havasalföldi vajdák okleveleiben előfordúl egy szó, mely a legutóbbi időkig érthetetlen, ennélfogva magyarázatlan volt. Ez a szó az ѡχаĸа = *ohaba*, melynek emléke a helyneveken kívűl ma is él az oláh köznyelvi használatú *ohabnic* (*c* = *k*; alakv. *ohamnic*, *hamnic*, jelentésére l. alább) szóban. Ez az *ohaba* szó az oklevelekben azután igen gyakran így fordul elő: *da jest na ohabą* (= дa ѣсть на ѡχаĸѫ; 1409-ből való oklevél. Sbornik, IX. 330. l.), *da jim sąt .... vъ ohabą* (= дa имъ сѫть . . . въ ѡχаĸѫ; 1437 évi oklevél. Sbornik, IX. 332. l.), *da są . . . vъ ohabą* (= дa сѫ . . . въ ѡχаĸѫ, 1356—1418 évi okl. Sbornik, IX. 327. l.) stb. Ezt a *da jest na ohabą* kitételt többen úgy fordították, hogy jelentése: »legyen használatára, eltartására, élelmezésére«,[1] s azt állították, hogy a szláv *ohaba* jelentése: haszonvétel, használat, élelem, eltartás.[2] Ez az értelmezés helytelen; helytelen pedig azért, mert az *ohaba* szó az oklevelekben nemcsak *da jest na ohabą* kitételben fordúl elő, a hol a fordítás a föntebb idézett szavakkal helyes is lehetne, hanem előfordúl olyan alkalmazásban is, hogy *haszonvétel, használat, élelem, eltartás* szavakkal egyáltalán nem fordítható.

Az oklevelekben levő *ohaba*, valamint az oláh köznyelvi *ohabnic* jelentését *Bogdan Juon* bukaresti egyetemi tanár állapította meg helyesen egy *Ohabă-Ohabnic* című értekezésében.[3]

Bogdan Juon azt állítja, hogy az oláh-szláv oklevelek *ohaba* szavát a latin *exemptio*,[4] *immunitas* szóval kell egynek vennünk s az *ohaba, na ohabą, vъ ohabą, na ohaba* kifejezéseket *védelem, mentesség, védelmül, mentességül* (oláhul: scutire, spre scutire)[5] szavakkal kell fordítanunk. Ezen értelmezés helyességét Bogdan Juon az oláh-szláv oklevelek tartalmából, valamint a szláv *ohaba* szó etymologiájából bizonyítja.

Először mi is az oklevelekből levont bizonyítékokat hozzuk fel s csak azután a szláv szó etymologiájából valókat.

Mint említettem, igen sok havasalföldi oklevélben fordúl elő az *ohaba* szó. A legrégibb ilyen oklevél 1342 tájáról való,[6] a legkésőbbi pedig, a melyben még előfordúl s a melyről tudo-

---

[1]) V. ö. *Lavrov*: Obzor (Szótár). — *Haşdeu*: Convorbirí Literare, XL. 295. l. jegyzet.

[2]) Pesty Frigyes az *ohaba* szót töröknek tartotta s *völgy*-nek értelmezte. V. ö. Krassó várm. tört. II. 78. l. Értelmezése meg nem állhat, mert a törökben ilyen szó nincsen.

[3]) Megjelent a *Convorbirí Literare* Bukarestben megjelenő folyóiratban, XL. évf. 1906. 295—299. ll.

[4]) *Brandl* Glossariuma szerint.

[5]) Bogdan értekezését számomra Zászló János barátom fordította le.

[6]) V. ö. *Venelin*: Vlaho-blg. gram. 5. l. és Convorb. Liter. XL. 298. l.

másom van, 1645-ből.[7]) E több száz évre terjedő oklevél-anyagból Bogdan Juan csak azokat az okleveleket mutatja be, a melyekből legvilágosabban bebizonyítható, hogy *ohaba* = védelem, mentesség. Az általa bemutatott okleveleket itt sorolom fel.

a) Mircea (olv. Mircsa) havasalföldi vajda egy kelet nélküli (a XIV. száz. végéről vagy a XV. elejéről való) oklevelében (= hrisovul) ezt olvassuk:

ꙗкѡ да и сѧ тѣаѕи [оть] нына [на] ѡхаба ѡт бѕєѣбыиѫ [слоѫ] бѫ и даждаѫ, єлика сѧ наѫодѧт бѕ земли господства ми, почѧкши ѡт ѡб[чи] бамъ . . . . . тѣбмо єдиѫ боиєкѫ да чинѧт господствѣ ми

hogy ezen birtok . . . . . mostantól fogva *mentes* legyen mindenféle robot és adók alól, a milyenek csak vannak országomban, kezdve a birka-adótól, ... egyedűl a katonai szolgálatot tartoznak a fejedelemségnek teljesíteni.

Ennek a szövegnek az az értelme, hogy *Mircea* vajda egy birtokot a rajta levő lakossággal oda ajándékozott egy úrnak. A vajda a lakosságot — a katonai kötelezettséget kivéve — felmenti mindazon robotok és dézsmák alól, melyeket a lakosság eddig neki, a vajdának szolgáltatott, illetőleg fizetett. A lakosság az adományozás napjától az új földbirtokosnak tartozik robotolni, dézsmát fizetni. Az oklevélben ez a kitétel: да и сѧ на ѡхаба = legyen nekik e levél védelmükre; ugyanitt később ez áll: да им є ѡхаба = legyen ez a védelmük, felmentő erővel bírjon rájuk nézve e levél.

b) Ugyanazon *Mircea* oláh vajda egy adománylevelet állíttat ki 1415 jun. 10-én. Ebben az adománylevélben *Vlád* bojárnak, valamint testvéreinek örök időkre egy *Bèla* nevű falut ajándékoz azért, mert a nevezett bojárok a vajdának egy lovat és egy kelyhet adtak. Az adománylevélben ez áll:

да єсть бладѣ . . . . ѥи єлѡ зобоємо кѣла . . . бѕ ѡчинѫ и бѕ ѡхаба єлѡ кѣла . . . моего пади да им єсть бѕ ѡчинѫ и бѕ ѡхаба по чѣше ѡт ѡкчїпаго бама . . . . . рѣше ѡт маанѫ слѫжбаѫ даже и до келикыѫ . ѡт тѣѫ бѕєѣѫ да им сѧ на охаба . . .[1])

Legyen Vládé . . . ez a Bèla nevű falu . . . örök atyai birtokúl és mentességűl Bèla falu . . . . Ezért legyen nekik örök atyai birtokúl és mentességűl legyen, kezdve a birka-adón . . . azaz mind a nagy mind a kis robotok alól legyen nekik mentességűl . . .

[7]) V. ö. Convorb. Lit. XL. 295. l.

[1]) Analele Acad. rom. Seria II. Tom. 26: 113. Memor.

Ennek az oklevélnek az az értelme, hogy *Bĕla* falu lakói ezentúl a vajdának semmiféle robottal, dézsmával stb. nem adóznak, a vajda mindezt a jogot átruházza *Vládra* és testvéreire, illetőleg örököseikre, s átokkal sujtja azt, a ki valaha ezt a rendelkezését utódai közül megváltoztatná. A falut tehát Mircea *vъ očinǫ* és *vъ ohaba* ajándékozta el, a mit úgy fordítottunk, hogy »örök atyai és adómentes birtokúl.«

c) Egy harmadik oklevélben, mely 1409 máj. 11-én kelt,[1]) *Mircea* vajda a strugalea-i monostornak egy falut ajándékoz, melynek mai neve *Pulcăuți*. Az oklevélben ez áll:

ѣлѡ Поулковци wѣковаждать го и само господьско ми, да ест на wхабѫ. почѧвше wт овчїего кама, wт кѵнниїего кама . . . . рекше wт малїихъ слѫжбахъ и дажданхъ даже и до келикыхъ, wт тѣхъ кѵѣхъ да ест на wхабѫ томѵзи монастирю . . .	hogy fejedelmi személyem felszabadítsa Pulkovci falut, hogy legyen *mentességűl* (mentes) kezdve a juhadón, disznóadón . . . az az (mentes) legyen a kis robot és dézsma alól, sőt a nagy szolgálatok alól is, minden hogy ugyanannak a monostornak legyen *védelmül*.

Ez oklevélnek az az értelme, hogy *Pulkovci* falu a vajdának többet nem adózik, mert a faluval ezentúl a monostor rendelkezik.

Az eddigi három oklevélben tehát az *ohaba* szót mindenütt helyettesíthettük a *védelem*, *mentesség* szavakkal.

Az *ohaba* szónak melléknévi származéka *ohabьnъ* és *ohabьskъ*. Az oklevelekben ezeket a szavakat is fordíthatjuk a *mentes* szóval. Igy Mircea vajdának *Tismana* monostor javára szóló 1404 évi adománylevelében[2]) ez áll: да сте и wтъ кѫбан оχабни и wтъ кошници оχабни; a mit így fordíthatunk: »legyetek *mentesek* a véka és a kosár után járó teherviselés alól is«, a mi azt jelenti, hogy az eladományozott község lakói a vajdának semmit, sem gabonát, sem gyümölcsöt nem tartoznak adni. Minden adózásuk a monostoré.

Az eddig elmondottakból az derül ki, hogy az oklevelekbeli *ohaba* szónak *felmentés* az értelme. A kinek a fejedelem olyan oklevelet állított ki, melyben az volt, hogy az elajándékozott falu *da jim jest vъ ohabǫ*, ez annyit jelentett, hogy az elajándékozott falu adózni csakis az új birtokosnak tartozik. A megjutalmazott személy mármost kétféle lehetett, még pedig vagy jogi személy, vagy élő személy. Ha jogi személynek, monostornak

[1]) V. ö. Sbornik, IX. 329. nr. 4.
[2]) V. ö. *Venelin* id. h. 26. l. és Convorbiri Lit. XL. 297. 298 l.

szólt az oklevél, akkor csak ez állott benne: *da jest vъ ohabą;* ha azonban élő személynek, akkor a kitétel ez is lehetett: *da jest vъ očiną i vъ ohabą,*[1]) a mi azt jelentette, hogy »legyen neki a falu atyai birtokúl, családi vagyonúl és mentességűl« (védelműl). Az oklevelek ezen gyakorlatából kifejlődött azután az, hogy Havasalföldön *ohaba* = a fejedelmi adózás alól (élő személyeknél a katonáskodást leszámítva) felmentett falu, birtok. Ha ezt a falut azután a fejedelem úgy ajándékozta, hogy az kiváltságával apáról fiura szállhatott, tehát örök időkre, akkor az ilyen falu az *ohaba* néven kivűl *očina*-nak, azaz atyai, családi birtoknak, udvarháznak is neveztetett. Az *očina* szó szintén szláv s származékszó a szláv *otьcь* (= atya) szóból. Az *ohaba*-birtok tehát élő személyeknél örök időkre szóló, örökölhető családi vagyon s ezért helyes Miklosich értelmezése is, a ki azt mondja, hogy az oklevelek *ohaba* szava »volles eigenthum«-ot jelent.

Az oláh nyelvben ma az *ohaba* köznyelvi használatban ismeretlen szó; az *ohabьnъ* melléknévi származékából való *ohabnik* azonban közönségesen ismert szó az oláhban, melynek változatai *ohavnic, hamnic*. A mai oláh *ohabnic* Pesty Frigyes szerint *földtulajdont, szabad jószágot,*[2]) Miklosich szerint »zinsfreies gut«-ot [3]) jelent. Az oláh szótárakban azt olvasom, hogy *ohabnic* melléknév, s jelentése: *mentes* (adótól), *szabad*; [4]) frei, zinsfrei; [5]) zu eigen [6]) stb. Ez értelmezésekből az látszik, hogy a mai *ohabnic* [7]) ugyanaz, a mi az oklevelek *ohaba*-ja.

Az okleveleken kivűl az *ohaba* szó *felmentés, mentesség* jelentése bebizonyítható a szó etymologiájából is. Az *ohaba* ugyanis összetett szó, az összetétel előtagja *o,* utótagja *haba*. A szlovénben és a kaj-horvátban *habati* = schonen, kímélni; *habati se* = abstinere, cavere, megtartóztatni magát, mérsékelni, őrizkedni, óvakodni; a csehben *ochabiti* = schlaff werden, erschlaffen, ellankadni, elgyengülni, ellankasztani, elgyengíteni. Kétségtelen hogy ide való egy másik összetétel is, t. i. a cseh-tót *pochabý* = unsinnig, wahnwitzig, eszelős, csintalan.[8]) E különféle jelentések

[1]) V. ö. Sbornik, IX. 327. 333. l.
[2]) Id. m. II. 78. l.
[3]) Etym. Wörterbuch, 84. l.
[4]) *Ghetie:* Román-m. szótár.
[5]) *Petri:* Taschenwörterbuch.
[6]) *Alexi:* Rum. deutsches Wörterbuch.
[7]) Az oláh encyklopaedia azt írja, hogy *ohabnic* egy középosztály a volt földbirtokosok és a jobbágyok közt. Az *ohabnic*-nak olyan földje volt, melylyel maga rendelkezett. Az *ohabnic*-ok a földesúrral szemben tartoztak adókkal és teherviseléssel stb. Ezt nem tudom összeegyeztetni az oklevelek vallomásával.
[8]) Miklosichnál (id. m. 84. l.) *chabi* két czikkben, de egybe tartoznak a két czímszó alatt felsorolt szláv szavak.

alapjáúl fel lehet vennünk az *abstinentia* (megtartóztatás) kifejezést, s e szerint *ohaba* = a fizetéstől való tartózkodás, nem-fizetés ; majd ebből : felmentés, mentesség, illetőleg szabad, adótól mentes birtok.

Mármost azt állítom, hogy az oláhországi *Ocină* [1]) és *Ohaba* helynevek az oklevelek *očina* és *ohaba* szavaiból valók, azaz az oláhföldi *Ocină* s az oláhföldi és magyarországi *Ohaba* helyek a szláv eredetű oláh *ocină* (= atyai birtok, családi birtok) és *ohaba* (ma nem él az oláh nyelvben ; jelentése : adómentes birtok, a mely adományozás útján jutott az illető birtokába) szavakkal azonosak. Nálunk *Ocsina* helyek nincsenek, vannak azonban *Ohaba* nevű helységeink. Ezek eredetileg mind oláh községek voltak s nézetem szerint jogi tekintetben is ugyanolyanok, mint a havasalföldiek. Csak azt kell megmagyaráznunk, hogyan került mi hozzánk ilyen *Ohaba* község, mikor a mi királyaink, fejedelmeink csak latin nyelvű okleveleket állítottak ki, a melyekben tehát a szláv *da jest vъ ohabą* kitétel, a melyből az *Ohaba* helynév lett, nem fordulhatott elő. Arra itt nem lehet hivatkozni, hogy az oláh vajdáknak a XIV—XV. század folyamán »Ѧмлашѣ и фагарашѣ херцег и Сѣверинскомѣ банетѣ господин« [2]) az az »Omlás [3]) és Fogaras herczege és a szörényi bánság [4]) ura« is volt a czímök s így talán ő alattok keletkeztek az *Ohaba* nevek. Nem lehet pedig azért, mert ők *de facto* »Omlás és Fogaras«-nak sohasem voltak urai, bár az oláhok ezt hirdetik, s nem lehet azért sem, mert *Ohaba* nevű helyek Alsó-Fehérben, Hunyadban és másutt is előfordulnak, a hol a vajdák még oláh felfogás szerint sem ajándékozhattak *Ohabá*-kat. Máskép nem tudom a dolgot megmagyarázni, mint úgy, hogy felteszem, hogy a havasalföldi oláh nyelvben volt egy szláv eredetű oláh *ohaba* szó, a melynek *adómentes, örökölhető birtok* volt az értelme. Az oláh bevándorlók ezt a kifejezést áthozták hozzánk is, a magyar királyi donatió alapján magyar embereknek ajándékozott oláh lakosságú falukat az oláhok a maguk nyelvén *Ohabá*-knak nevezték s ez lett később az illető faluk hivatalos neve is. Hogy ehez mit szólnak a mi okleveleink, nem tudom, mert ilyenek nincsenek kiadva sem Hunyad, sem Fogaras megyére vonatkozólag.

Végére értem fejtegetésemnek s a következőket állapítottam meg :

1. A *Lehota* nevű helységek cseh-tót, a *Vólya* nevűek pedig lengyel nyelvű telepítések, még pedig olyanok, melyek bizonyos

[1]) V. ö. *Cihac*, II. 233. l.
[2]) Sbornik, IX. 327—333. ll.
[3]) Szeben-megyei község.
[4]) Szörényi bánság = Kis-Oláhország.

meghatározott ideig adómentesek voltak. Német nevük *Stift* vagy *Freiung*. A határidő lejárta után kötelesek voltak adózni.

2. Az *Ohaba* az oláhok szláv oklevél-gyakorlatából való szláv eredetű helynév. Havasalföldön jelentett olyan eladományozott falut, a melyet a fejedelem örök időkre felmentett az őt illető adók alól. Ha az adományos élő (nem jogi) személy volt, akkor csak a katonáskodás alól nem nyert felmentést. A falu természetesen apáról-fiura szállott kiváltságával együtt. Az *ohaba* szónak jelentése: *felmentés*. Minthogy pedig a mi *Ohaba* nevet viselő helységeink lakosai oláhok, azt állítottam, hogy e helységek ugyanebből a szláv-oláh »felmentés«-t jelentő *ohaba* szóból veszik nevöket. Hogy azután az *Ohabák* nálunk milyen jogi természettel bíró faluk voltak, azt csakis a mi okleveleink dönthetik el; minthogy azonban ilyen kiadott okleveleket nem ismerek, a kérdést végleg tisztázottnak nem tarthatom.

Melich János.